

3.4. Фінансовий механізм функціонування інституцій страхового ринку України

Передумовою виникнення страхових відносин, корифеї вітчизняної страхової науки визначають страховий інтерес, де інтерес - це обумовлена суспільним характером потреба в користуванні визначеним соціальним благом. Саме ця потреба формує попит на страховий продукт, та подальші економічні процеси, цілісність яких забезпечує система фінансових механізмів інституцій страхового ринку. Актуальність дослідження фінансового механізму функціонування інституцій страхового ринку, обумовлена сучасним етапом формування ринку страхових послуг України та специфікою бізнес-процесів в середині інституцій представлених на ринку, та їх взаєморозрахунків між собою. Саме специфіка страхової справи передбачає постійну співпрацю фінансових установ, клієнтів та посередників з метою забезпеченості стабільного розвитку кожного із них.

Ми поділяємо підхід, що фінансовий механізм функціонування інституцій страхового ринку, це складна система встановлених історично та нормативно видів і форм фінансових відносин. В більшості випадків, фінансовий механізм виступає в якості інструменту впливу фінансового апарату і окремих суб'єктів господарювання на фінансову систему для досягнення певних цілей, і в той же час він виступає і засобом обміну інформацією між суб'єктом і об'єктом фінансових відносин на страховому ринку.³²⁴

Водночас, існує велика кількість підходів до означення фінансового механізму кожного із інститутів представлених на страховому ринку. Найбільше зацікавлення у науковців, викликає безпосередній розпорядник акумульованих страхування фондів, а саме фінансовий механізм страхових компаній.

На думку, С. Сокол - формування фінансового механізму діяльності страхової компанії пов'язане з функціональним призначенням страховика щодо надання страхового захисту, розподілу втрат і збитків, інвестування і соціально-економічного розвитку суспільства. Збалансований і налагоджений фінансовий механізм дозволяє формувати і використовувати активи страхової компанії з метою забезпечення максимального рівня її платоспроможності³²⁵. Ми погоджуємось із цим твердженням та звертаємо увагу на діяльність пов'язану із «функціональним призначенням страховика щодо надання страхового захисту», а це в свою речу загострює увагу безпосередньо на попиті на страховий захист - страхову послугу.

В цьому контексті можемо виділити два основні фактори попиту страхової послуги. Перший, більш характерний для накопичувального страхування - це мінімальний рівень доходів на одного індивіда. Згідно наукових досліджень, формування добровільного ринку страхування життя в розвинених країнах почалось із заробітної плати еквівалентної \$500 на місяць³²⁶. Другий, це власне ставлення до ризику з позиції індивіда - фізичної особи чи відповідального менеджера юридичної особи.

Позаяк, для клієнта придбання страхового продукту є свого роду відповідальним рішенням, при якому він визнає певний ризик, що містить ймовірність збитку із відповідною ймовірністю. Саме тому, щоб знизити шкоду від реалізації даного ризику, застрахований платить внески, для того, щоб при реалізації ризику отримати певну

³²⁴ Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Монографія / С. В. Онишко. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004 – 434 с.

³²⁵ Сокол С. В. Формування фінансового механізму діяльності страхової компанії: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / С. В. Сокол ; НАН України ; Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2010. — 20 с.

³²⁶ Клапків Ю. Спрямування інституціонального розвитку ринку страхування життя в Україні // Юрій Клапків/ Світ фінансів. - 2016. - №1.

виплату.

Однак, лише в ідеалі, потенційний клієнт - це раціонально мислячий та нейтральний до ризику індивід готовий платити страховій компанії справедливую ціну, яка відповідає величині очікуваної втрати. У випадку особи, що негативно налаштована до ризику, готовність до сплати страхової премії за страхову послугу збільшується. Припускаючи це, можна прийти до висновку, що попит на страхові послуги є більшим, так як клієнт прикладає максимум зусиль до мінімізації збитку в разі реалізації ризику. На противагу до цього, особа, що йде із задоволенням на ризик, швидше приймає ризик, ніж страхується. Звичайно, страхові компанії з метою забезпечення всіх груп потенційних клієнтів розробляють багатоаспектні страхові продукти.

Прикладом може бути ефект особистого вибору при страхуванні автомобіля. В цьому випадку особистий вибір репрезентує альтернативу між повним КАСКО та страхуванням із безумовною франшизою, при якому індивід несе частину витрат самостійно. Таким чином особа, що прагне уникнути ризику, із більшою імовірністю обере повне страхування, так як вона намагається якомога краще захистити себе від ризику. І навпаки, особа, яка з задоволенням йде на ризик, вибере в цьому випадку страхування із франшизою або взагалі відмовиться від страхової послуги. Власне, саме відмову від страхування та прояв обох факторів попиту, ми можемо спостерігати на сучасному ринку страхових послуг України.

Теорія очікуваною користі від ризику демонструє допустимі пояснення попиту на страхові послуги при різних відношеннях до ризику: позитивне, негативне, нейтральне. В реальності все ж даний попит не так вже й легко пояснити. Індивідуальні відношення до ризику можуть також і по різному відобразитись. Це означає, що, можуть бути різні по силі негативні відношення до ризику, відтак, простий поділ на позитивне, негативне та нейтральне відношення до ризику є не зовсім достатнім. Дослідження проведені Скандинавськими науковцями довели у емпіричних дослідженнях, що учасники із більш негативним ставленням до ризику мали більший попит на страхування, ніж особи із менш негативним ставленням³²⁷.

Факт того, що відношення до ризику можуть мати різну силу вираження, підкреслюють переваги економічних методів визначення відношення до ризику через механізм страхування. За допомогою результатів цих методів можна визначити індивідуальний обіг функції користі від ризику і цим самим можна точно інтерпретувати рівень відношення до ризику. Відтак, можна сказати, що на ризикову поведінку впливають багато факторів. При цьому сприйняття ризику грає важливу роль, тому що воно лежить в основі попиту на страхування, а як наслідок визначає увесь фінансовий механізм реалізації страхового захисту³²⁸.

За умови достатнього попиту на страховий продукт, та з метою збільшення його продажу вагомими інститутами на ринку, особливо активних продаж є прямі страхові посередники, а саме страхові агенти та мультиагенти та брокери.

Діяльність страхових агентів і страхових брокерів багато в чому має спільні риси, але фінансовий механізм функціонування має ряд відмінностей. Страховий агент є уповноваженим страхової компанії і діє згідно з агентською угодою на визначеній території, отримуючи комісійну винагороду та/або заробітну плату. Страховий брокер, навпаки, є уповноваженим страхувальника або страхової компанії, що бажає

³²⁷ Karni E. Uncertain Lifetime, Risk aversion and Life Insurance // E. Karni, I. Zilcha / Scandinavian Actuarial Journal.-2002.- S. 109-123.

³²⁸ Johnson E. Framing, Probability Distortions, and Insurance Decisions//: E. Johnson, J. Hershey, J. Mezaros, H.Kunreuther / Journal of Risk and Uncertainty.-1993.- Vol. 75, S. 35-51.

перестрахувати ризики за взятими на себе зобов'язаннями, тобто клієнта. Фактично він зобов'язаний оптимально реалізовувати інтереси клієнта.

У розвинених країнах його діяльність фінансується в основному страховою компанією через комісійну винагороду. Водночас саме, незалежність брокера від страхової компанії або перестраховика (тобто від другої сторони угоди) — ключова ідея бізнесу. Тому в Україні регулятор для її реалізації дозволяє брокеру отримувати винагороду від клієнта, що створює додаткове фінансове навантаження на клієнта та вміло нівелюється через оформлення комісійної винагороди на агента-партнера. Подібне фінансування створює дисбаланс фінансового механізму функціонування страхових брокерів, адже саме репутація брокера є гарантом того, що він, надаючи свою послугу для свого клієнта, керується виключно інтересами останнього. Подібні норми вносять асиметрію в відображення фінансового механізму притаманного взаємодії прямих страхових посередників та страховиків в Україні.

Зважаючи на те що основні фінансові ресурси в процесі страхової діяльності зосереджені саме в страховій компанії, від стабільності її функціонування залежить здатність покриття взятих на себе ризиків. Серед науковців існує думка, що саме стабільність діяльності страховика є основою сталого розвитку страхового ринку, ми вважаємо це дещо спрощеним, суб'єктивним підходом. Так наприклад, А. Романевська, до страхової компанії підходить як до фірми без урахування притаманних страховій справі бізнес-процесів. Зважаючи що, «функціонування фінансового механізму в основному спрямовано на управління фінансовими ресурсами і результатами страхової компанії з його допомогою досягається підвищення конкурентоспроможності страховика, гнучкість реагування на зміну умов зовнішнього середовища».³²⁹ На нашу думку, хоч специфіка фінансового механізму страхової компанії обумовлена нормативними вимогами до діяльності страхової компанії та історично усталений порядок надання страхових послуг, є визначальним у дослідженні фінансового механізму функціонування інституцій страхового ринку.

З цієї позиції, цікавим є більш детальний поділ фінансового механізму на шість етапів функціонування страхової компанії проведений С. Сокол. На думку даного дослідника, на першому етапі відбувається надходження страхових премій до страховика як безпосередньо від страхувальника, так і від вищеописаних страхових посередників та перестраховальників. Страховик за отримані страхові премії виплачує винагороду у вигляді комісії агентам і брокерам (тут варто відзначити, що згідно чинного в Україні законодавства – лише агентам) або у перестрахованні тантьєму (комісію з прибутку) перестраховальникам (рис. 1).

На другому етапі має місце перестраховання, що дозволяє розподілити ризик на страховому ринку, зменшивши ризики збитків для конкретної страхової компанії, передаючи частину страхової відповідальності та страхових премій перестраховику.

Специфікою фінансового механізму страхових компанії є сплата податку власне на даному етапі за ставкою 3% від залучених страхових премій.

На цьому ж етапі С. Сокол, виокремлює зворотній фінансовий зв'язок, як здійснення страхових виплат, у разі страхових випадків, і тантьєму.

На третьому етапі страхова компанія ризикового страхування, формує технічні резерви із страхових премій. Які в свою чергу формують два види резервів: резерви збитків та резерви незароблених премій. Для забезпечення страхових зобов'язань із страхування життя та медичного страхування страховики формують окремі резерви за

³²⁹ Романевська А. Механізм ефективного управління страховою компанією // А. Романевська / Економічний аналіз. - 2011. - Вип.8 (ч.1). - С. 307 – 310.

рахунок надходження страхових платежів і доходів від інвестування коштів сформованих резервів за цими видами страхування. Згідно чинного законодавстві, компанії страхування життя зобов'язані створювати і вести облік резервів із страхування життя (довгострокових зобов'язань; належних виплат страхових сум).

На четвертому етапі, можемо відзначити повтор - страхові виплати або виплати страхового відшкодування, які вираховуються з резервів збитків, що включають зарезервовані несплачені страхові суми та страхові відшкодування за відомими вимогами страховальників, за якими прийнято рішення здійснення страхової виплати або страхового відшкодування, що фактично вже більш характерно для фінансового механізму функціонування страхової та перестрахової компанії (рис. 1).

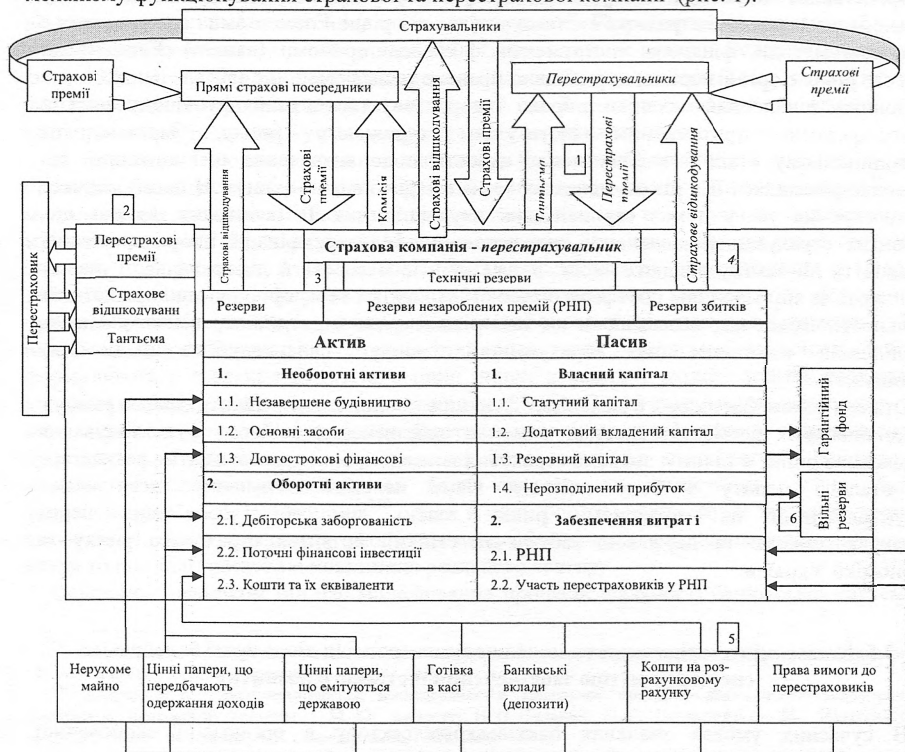

Рис. 1. Фінансовий механізм діяльності страховика ³³⁰

Функції інвестування та розміщення сформованих технічних резервів присвячується окремий - п'ятий етап, саме до цього етапу найбільше уваги приділяється вітчизняними політиками та науковцями через значні обсяги зосереджених фінансових ресурсів (резерви незароблених премій; резерв заявлених, але не виплачених збитків; резерв збитків, які виникли, але не заявлені; резерв катастроф; резерв коливань збитковості). Формування цих ресурсів здійснюється згідно із Законом України «Про страхування»,

³³⁰ Сокол С. В. Формування фінансового механізму діяльності страхової компанії: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / С. В. Сокол; НАН України; Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2010. — 20 с.

правилами формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування іншими, ніж страхування життя (рис. 1).

Останній, шостий етап характерний для фактично будь-якої бізнес структури, та полягає у формуванні із нерозподіленого прибутку формуються вільні резерви, та кінцевий результат діяльності, дивіденди чи зростання вартості акцій в разі успішного ведення бізнесу. Інвестування цих коштів вже не відноситься до страхової діяльності і відповідно прибуток, який страховик отримує від розміщення вільних резервів та резервів незароблених премій, оподатковується на загальних підставах і становить нерозподілений прибуток страхової компанії.

Представляє науковий інтерес монографічне дослідження В.Баранової, яка у фінансовому механізмі страхової системи виділяє два рівні. Елементами першого рівня є фінансові методи, фінансові інструменти, фінансові прийоми (важелі). Елементами другого рівня є організаційне, нормативно-правове та інформаційне забезпечення.³³¹

Поняття фінансовий механізм широко використовується в описі функціонування та бізнес-процесів притаманним інституціям страхового ринку. Заразом, на сьогоднішньому етапі у вчених немає єдності щодо визначення цієї категорії, що дозволяє розглядати її в різних аспектах та на макро- і мікро- рівнях. В цьому аспекті, заслуговує на увагу думка європейських науковців, так Т. Беднарчик, вважає що, механізм страхування заснований, на поєднанні і диверсифікації ідіосинкратичних ризиків та дії закону великих чисел. У зв'язку з цим переваги диверсифікації ризику зростають із збільшенням портфеля бізнес-страховиків і географічною поширеністю їх діяльності. Водночас, незважаючи на такі різноманітні підходи, переважна кількість дослідників вважають, що страхування підвищує фінансову та економічну стабільність.³³²

Отже, в основі фінансового механізму функціонування інституцій страхового ринку є поєднання всіх елементів системи з метою забезпечення стійкого функціонування страхового ринку в цілому, зокрема страхових компаній, брокерів та агентів, регулятора та сталого попиту з боку клієнтів. Саме належне виконання інституціями представленими на страховому ринку взятих на себе зобов'язань перед страхувальниками та державою забезпечує стійкий розвиток страхового ринку та економіки України.

3.5. Концепція дослідження та моделювання процесів діяльності банківської системи з метою забезпечення її стійкого розвитку

В сучасних умовах значення банківського сектору в організації економічної діяльності будь-якої країни, так само як і в процесі забезпечення сталого розвитку країни та глобальної світ-системи загалом, важко переоцінити, оскільки банки забезпечують акумуляцію та перерозподіл фінансових потоків між підприємствами та організаціями в економічній системі країни. Тому проблемні питання, порушені у даній роботі – моделювання процесів діяльності банківської системи з метою забезпечення її стійкого розвитку – є актуальними, своєчасними та потребують на своє вирішення.

Сучасні дослідження банківських систем спираються на використання широкого

³³¹ Баранова В. Г. Фінансовий механізм функціонування страхової системи: монографія / В. Г. Баранова. — Одеса: «ВМВ», 2009. — С.77.

³³² Bednarczyk T. Czy sektor ubezpieczeniowy kreuje ryzyko systemowe? // Teresa Bednarczyk / Studia Oeconomica Posnaniensia.- 2013.- vol. 1.-№. 11 (260).

2.5. Еволюція наукових поглядів на соціальну роль держави в контексті історичного розвитку суспільства (Мальований М.І., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва).....	103
2.6. Аналіз бюджетного фінансування соціального захисту населення (Тимоць М.В., к.е.н., доцент, Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького).....	116
2.7. Взаємозв'язок розвитку аграрної галузі і методології аграрної науки в умовах постіндустріальної економіки (у контексті переходу на нові стандарти вищої освіти) (Сергій Сонько, Павло Ямчук, Юрій Кисельов, Ірина Суханова, Уманський національний університет садівництва).....	122
2.8. Забезпечення якості, безпеки харчових продуктів та продовольчої сировини в умовах глобалізації (Бурак В.Г., к.т.н., доцент; Губа М.І., к.е.н., доцент; Карташова О.Г., к.е.н., доцент, Херсонський державний аграрний університет).....	134

РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ СТІЙКОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ

3.1. Rola i znaczenie giełdy papierów wartościowych w Warszawie w procesie pozyskania kapitału przez przedsiębiorstwa w Polsce (Jacek Grzywacz, Mariusz Lipski)	145
3.2. Значення банкowości електроничної в обслугоді фінансової (Jacek Grzywacz, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku).....	156
3.3. Нормативно-правове забезпечення інституціональної стійкості фінансової системи України (Гречанюк-Самойлова С.В., викладач правових дисциплін, «спеціаліст вищої категорії», викладач-методист, ВСП Чигиринський економіко-правовий коледж Уманського національного університету садівництва).....	167
3.4. Фінансовий механізм функціонування інституцій страхового ринку України (Клапків Ю.М., к.е.н., Тернопільський національний економічний університет).....	172
3.5. Концепція дослідження та моделювання процесів діяльності банківської системи з метою забезпечення її стійкого розвитку (Степаненко О. П., д.е.н., доцент, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана).....	176
3.6. Сучасний стан ринку депозитів банківської системи України та перспективи його розвитку (Тітов Д.В., Вінницький національний аграрний університет).....	188
3.7. Процес створення потужного банківського бренду та його позиціонування на фінансовому ринку (Леонова А.В., Чорноморський державний університет імені Петра Могили).....	193
3.8. Глобальні проблеми ефективного функціонування кредитних спілок в Україні в умовах фінансово-економічної кризи (Маліновська О.Я., к.е.н., доцент, Львівський національний університет ім. Івана Франка).....	198
3.9. Аграрні розписки – нова форма комерційного кредитування (Колотуха С.М., к. е. н., доцент; Кравцова Л. Л., аспірант, Уманський національний університет садівництва).....	203

УДК (477)
ББК 65.9(4Укр)32
С69

*Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол № 6 від 26 травня 2016 року)*

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Шурик М.В.;
доктор економічних наук, професор Жудро М.К.;
доктор економічних наук, професор Нестерчук Ю.О.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За вміст матеріалів відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції.

Соціально-економічні аспекти стійкого розвитку економіки України /
С69 Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. – Умань : Видавець
«Сочінський М. М.», 2016. – 300 с.

ISBN 978-966-304-161-2

У монографії викладені результати досліджень сучасних проблем розвитку економіки України. Висвітлені соціально-економічні аспекти функціонування економіки. Розглянуто роль та місце фінансової та податкової політики у забезпеченні поступального розвитку економічної системи. Досліджено вплив інноваційної та інвестиційної політики на формування конкурентоспроможного виробництва продукції. Значну увагу приділено теоретичним та практичним аспектам розвитку підприємницької діяльності як основи успішного функціонування економіки країни.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

УДК (477)
ББК 65.9(4Укр)32

ISBN 978-966-304-161-2

© Уманський національний
університет садівництва, 2016